

ἄσμάτων· διότι ὅπως ἐν αὐτοῖς ὁ κλέφτης παρ-
ραγγέλλει εἰς τοὺς συντρόφους του ν' ἀφήσωσιν
εἰς τὸν τάφον του ἐν παράθυρον, διὰ νὰ βλέπη
τὴν ἀνοιξὶν ἀνθοῦσαν καὶ ν' ἀκούῃ τὸν κρότον
τῶν τουφεκίων, οὕτω καὶ τὰ ἀρχαῖα ἀνάγλυφα
δεικνύουσι βαθὺ αἶσθημα πρὸς τὸν κόσμον τοῦ-
τον. Ὁ ἄνθρωπος ἀπερχόμενος εἰς τὸν Ἄδην
στρέφεται καὶ ρίπτει βλέμμα μελαγχολικόν
πρὸς πᾶν ὅ,τι εἶναι ἡναγκασμένος νὰ κατακλίπῃ·
ἡ ἀσπίς καὶ τὸ δόρυ ἐλκύουσι τὸν ἄνδρα, ὅπως
τὸ βουνὸν καὶ τὸ καρποφύλλι τὸν κλέφτην, ἡ
γυνὴ ἐπεθύμει νὰ μείνῃ ἀκόμῃ ἐδῶ ἐπάνω καὶ
νὰ χαρῇ τὰ τέκνα της καὶ τὰ κοσμήματά της.
Τὰ αἰσθήματα ταῦτα εἶναι ἀνθρώπινα καὶ οὐ-
δέποτε ἐφάντασθησαν οἱ Ἕλληνες νὰ τ' ἀπο-
κρύψωσιν. Ἀντὶ ὅμως νὰ παριστῶσιν ἐπὶ τῶν
ἐπιθυμιῶν ἀναγλύφων τοὺς φόβους καὶ τὴν
θλίψιν τῶν ἐπὶ τῷ θανάτῳ, παρίσταν τὴν
χαράν, ἧς ἀπήλαυνον ἐνταῦθα. Τὸ ἀποτελεσμα-
εἶναι τὸ αὐτό· ὁ θεατὴς βλέπων τὴν Ἡγνῶν
κοσμουμένην ἢ τὴν Ἀρχεστράτην μετὰ τοῦ τέ-
κνου τῆς αἰσθάνεται οἶκτον πρὸς τὰς νεκρὰς
αὐτὰς γυναικας καὶ λυπεῖται διὰ τὸ προῶρως
κοπὲν νῆμα τῆς ζωῆς των, ἡτις ἔρρεε μεταξὺ
τόσων ἀθῶων ἡδονῶν· ἐὰν αὐταὶ αἱ γυναῖκες
παρίσταντο κοπτόμεναι καὶ ὀδυρόμεναι διὰ τὸν
θάνατόν των, δὲν θὰ τὸν συνεκίνηον πλείοτερον,
ἴσως μάλιστα τῷ ἐνέπνεον ἀποστροφὴν.

(Ἐπεται τὸ τέλος).

Χρ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ.

Ὡς γνωστὸν, ὁ ἐνταῦθα πρὸ τινος διατελέσας πρε-
σβευτὴς τῆς Γαλλίας κόμης Κάρολος Δε-Μουτὴ εἶνε καὶ
δόκιμος συγγραφεὺς δημοσιεύσας πλὴν ἄλλων ἔργων καὶ
τὰς ἐκ Βοσπόρου ἐπιστολάς, ἐξ ὧν τῷ 1883
ἐδημοσίευσεν ἡ «Ἑστία» ἐν μεταφράσει γλαφυρώτα-
τον μέρος ἀφορῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἣν παρερχόμενος
τότε εἶγεν ἐπισκεφθῇ ὁ συγγραφεὺς. Ἀρτίως δ' κ. Δε-
Μουτὴ ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ ἐγκρίτῳ περιοδικῷ τῶν Πα-
ρισίων τῇ «Νέᾳ Ἐπιθεωρήσει» σειρὰν ἄρθρων, ἐν οἷς
δι' ὅρους καλλιπεῦς καὶ ἀνθρώπῳ ἐκτίθησι τὰς περὶ
τῶν μνημείων, τῆς πόλεως καὶ τῆς κοινωνίας τῶν
Ἀθηνῶν ἐντυπώσεις του, ἃς συνεκόμισε κατὰ τὴν ἐξε-
τῇ αὐτοῦ ὡς πρέσβεως ἐν Ἀθήναις διαμονήν. Αἱ ἐπι-
στολαὶ αὗται ἐξεδόθησαν καὶ εἰς ἰδιαιτέρον τόμον ὑπὸ
τὸν τίτλον Ἀθηναϊκαὶ ἐπιστολαί, τοῦ δ' ἔργου
προτάσσει ὁ συγγραφεὺς βραχύτατον πρόλογον. ἐξ οὗ
ἀποσπῶμεν τὰ ἐπόμενα χαρακτηρισίζοντα τὸν τε συγγρα-
φεὰ καὶ τὸ ἔργον :

«Κληθεὶς τῷ 1880 εἰς τὴν θέσιν προσέδρου ὑπουργοῦ
ἐν Ἑλλάδι διέτριψα ἕξ ἔτη εἰς τοὺς πρόποδας τῆς
Ἀκροπόλεως. Ἐβίωσα ἐν τῇ φιλοξενίᾳ τῶν σεβασμίων
ἐρείσιων καὶ τῶν συγχρόνων συμπαθειῶν. Εὗρον συγ-
χρόνως τὴν φιλίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν οἰκειότητα
τῶν μακρῶν. Διὰ τοῦτο πιστὸς εἰς τοὺς φίλους μου
τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὰ τοπία τοῦ Βοσπόρου,
ἠθέλησα νὰ ἀναμνήσω, ἐν δευτέρῳ ἔργῳ, τὰς ἀνεξα-
λείπτους συγκινήσεις, ἃς μοι ἐνεποίησαν τὰ θαυμάσια
τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὴν ἀνάμνησιν ἣν θὰ διαφυλάξω
ἐς αἰεὶ περὶ τῶν σήμερον Ἑλλήνων.

«Ἐντεῦθεν προέκυψαν αἱ Ἀθηναϊκαὶ καὶ Ἐπιστο-
λαί, ἐν αἷς συνώψισα τὸ πόρισμα τῆς ἐνδελεχοῦς, τῆς
καθ' ἐκάστην μελέτης μου. Εἶμαι μέτριος ἀρχαιολόγος,
ἐπίσης δὲ οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει τὸ βιβλίον τοῦτο πρὸς
τὴν πολιτικὴν. Προσεπάθησα μόνον νὰ παραστήσω ὅ,τι
εἶδον καὶ ὅ,τι ἠγάπησα. Δὲν περιφρονῶ βεβαίως ὅ,τι
πρέπει νὰ θαυμάζω ἀλλαχοῦ, καὶ μετενεχθεὶς σήμερον
εἰς Ῥώμην δύναμαι νὰ ἐννοήσω τὸ μεγαλοπρεπὲς με-
γαλεῖον τοῦ Κολοσσαίου καὶ τοῦ Βατικανοῦ. Ἀλλὰ
διατηρῶ τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ τέχνη εἶνε
ὑπερτέρα τῆς ὕψιστης διανοίας παντὸς ἄλλου πολιτι-
σμοῦ. Οὐδαμοῦ, καθ' ἐμέ, αὐτὸ τὸ καλόν, ὅπερ δὲν
ἐξαργτᾶται οὔτε ἐκ τῶν μεταβατικῶν ἐποχῶν οὔτε ἐκ
τῶν παραλλασσόντων παθῶν, ἐπεφάνη ἐν τηλικαύτῃ
ὑπερφυῇ λαμπρότητι.

«Μεθ' ὅσα καὶ ἂν λέγωσιν οἱ νεώτεροι ὁπαδοὶ τῆς
πραγματικῆς σχολῆς τὸ ἑλληνικὸν ἰδανικόν εἶνε τὸ ὕψι-
στον σημεῖον, εἰς ὃ ἀνυψώθῃ ἡ ἀνθρωπότης. Δύναται
πᾶς τις νὰ παραγάγῃ καὶ ἄλλοια ἔργα· ἡ τέχνη εἶνε
ἐλευθέρη καὶ ἐκαστος αἰὼν ἔχει τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἐμπνεύ-
σεις. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἐκαστος πρέπει νὰ ἐννοήσῃ
τὴν Ἑλλάδα. Ὁ ἀγνοῶν αὐτὴν καλλιτέχνης δύναται
νὰ ἔχει εὐφυῆς, μεγαλοφυῆς ἴσως· θὰ στερεῖται ὅμως
πάντοτε τῆς ἱερᾶς ἀκτίνος. Ὑπὸ τῆς λάμπους ταύτης
μόνον ἐπὶ τοῦ Ἀττικοῦ πεδίου φωτίζεται τις. Ἐν τῷ
Βατικανῷ, τῷ Λούβρῳ, μόνον τὴν ἀνταύγειαν βλέπει
τις καὶ ταύτην ἐνίοτε ἀπατηλὴν· ὁ πλῆσιφας
ἥλιος μόνον ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν καταυ-
γάζει.»

Ἐκ τοῦ ὠραίου τούτου ἔργου ἐν ᾧ διαλαμβάνει εἰλι-
κρινὴς καὶ ἐνθερμὸς λατρεία πρὸς τὴν ἑλληνικὴν τέχνην
καὶ ἀκραϊφνὴς πρὸς τὴν κατρίδα ἡμῶν ἀγάπη τοῦ δια-
κεκριμένου γάλλου διπλωμάτου θέλομεν δημοσιεύσῃ
ἐν τῇ «Ἑστίᾳ» τὰ δύο εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν
ἡμῶν ἀφορῶντα κεφάλαια, τὸ περὶ τῶν νεωτέρων Ἀθη-
νῶν καὶ τῶν ἐξῶν τῶν Ἀθηνῶν, γεγραμμένα καὶ
ταῦτα ὡς τὸ ὅλον σύγγραμμα διὰ λόγου γλαφυροῦ καὶ
ἐπιχάρματος. Σ. τῆς Δ.

ΕΚΤΟΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ἐξέλθωμεν τῶν Ἀθηνῶν καὶ περιέλθωμεν
μικρὸν τὴν ἐξοχάν, χλοάζουσαν τὸ ἔαρ καὶ τὸν
χειμῶνα, κιτρίνην τὸ θέρος καὶ τὸ φθινόπωρον,
αὐστηράν πάντοτε τὴν θέαν, καὶ ἐν πάσῃ ὥρᾳ
σφοδρῶς θέλγουσαν τοὺς δυναμένους νὰ ἐννοή-
σωσιν αὐτήν. Ἡ Ἀττικὴ φαίνεται ἐγκεκλει-
σμένη μετὰ τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ Πεντελι-
κοῦ, τῆς Πάρνηθος, καὶ τοῦ Ὑμηττοῦ. Θεωμένη
ἀπὸ ὕψους τινὸς παρίσταται διελαινομένη κατὰ
μῆκος ὑπὸ ἐκτεταμένου ἐλαιῶνος, ἐγκατεσπαρ-
μένη ὑπὸ συστάδων τινῶν δένδρων, χωρίων
καὶ μεγάλων ἀγόνων ἐκτάσεων. Ἡ ἀνά μέσον
τοῦ Λυκαβητοῦ καὶ τῆς Ἀκροπόλεως πάλλευκος
πόλις διαχέεται εἰς τὴν κοιλάδα. Μακρόθεν
διαφαίνεται ὁ Πειραιεὺς μετὰ τῶν ἰσθμῶν τῶν
πλοίων καὶ τῶν καπνοδοχῶν τῶν ἐργοστα-
σίων του. Εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον ἐν τῷ βάθει τὰ
δάση τῆς Πάρνηθος καὶ τοῦ Τατοῖου βυθίζον-
ται εἰς κυανωπὴν οὐμίχλην.

Διέδραμον ἑκατοντάκις, καθ' ὅλας τὰς διευ-

θύνσεις, δι' ὧν τῶν λεωφόρων καὶ ὧν τῶν ὁδῶν τὸν ἱστορικὸν τοῦτον χώρον καὶ δὲν ἀπὸ ἡδῆσιν περιδεῖν αὐτόν. Τινὰς τῶν περιπάτων τούτων ἤθελον νὰ ἐπαναλάβω μεθ' ὑμῶν καὶ πρῶτον εἰς τὰ γνωστότερα μέρη, τὰ δύο Φάληρα, κείμενα εἰς τ' ἀντίθετα ἄκρα τοῦ ὁμωνύμου ὄρμου. Ὑπάρχουσι μάλιστα, πράγματι, τρία Φάληρα. Πρῶτον ὁ λιμενίσκος ἐξ οὗ ἀπῆραν τὸ πάλαι τὰ ἀθηναῖκά πλοῖα πλέοντα εἰς Τροίαν, ἀλλ' ὅστις σήμερον εἶνε ἐμπεφραγμένος ὑπ' ἄμμου, ἐπειτα τὰ δύο Φάληρα τὰ ἐντὸς τοῦ ὄρμου, κεχωρισμένου τοῦ λιμένος δι' ἀκρωτηρίου ἱκανῶς ὑψηλοῦ. Ὁ ὄρμος εἶνε εὐρύτατος καὶ φωταυγής. Κλείεται πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τοῦ μνησθέντος ἀκρωτηρίου καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ μακρᾶς σειρᾶς σκοπέλων. Κατέναντι, ἡ Αἴγινα ἀναπτύσσει μακρόθεν τὰς βουνώδεις καὶ ὑποκυάνους ἀκτὰς τῆς, καὶ πέραν τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου βυθίζονται ἐν ὁρίσῃ καὶ συγκεχυμένη αἴγλῃ. Ἄπας ὁ ὁρίζων, ἀποτελούμενος ἐξ ὁρέων ὑπὸ τοῦ ἡλίου κατακλυζομένων διαπτύσσει τοὺς βαθυηδὸν σμικρυνομένους κυματισμούς του.

Εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ εὐρέος τούτου ἡμικυκλίου ἐκτείνεται περικαλλῆς ἀμμώδης παραλία. Εἶνε δ' αὕτη τὸ νέον Φάληρον. Πρὸ δεκαετίας ἡ παραλία αὕτη ἦτο ἔρημος καὶ τελματώδης. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἠθέλησαν νὰ ἔχωσι τὰ θαλάσσια λουτρά των, καὶ κατὰ μικρὸν ἐξοχικαὶ οἰκίαι ἐπεφάνησαν παρὰ τὴν θάλασσαν. Ἡ κατὰ τὸ θέρος διαμονὴ ἐγένετο συρμός· πολλὰ οἰκοδομήματα ἀνηγέρθησαν ἐν τῇ πεδιάδι. Ξενοδοχεῖόν τι κατέχει εὐρὺ ἄνδρον, καθ' ὅλην δὲ τὴν θερινὴν περίοδον πολὺ πλῆθος περιπατεῖ ἐκεῖ· γαλλικὸς θίασος παριστάνει, ἐν ὑπαιθρίῳ θεάτρῳ, ὁπερέττας τῶν Παρισίων, ὅταν δὲ θέλῃ νὰ ἴδῃ τις τοὺς φίλους του εἶνε σχεδὸν βέβαιος ὅτι θὰ συναντήσῃ εἰς τὴν παραλίαν τὴν πόλιν ὁλόκληρον. Πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅμως ὅτι τὸ θέρος, καὶ τὴν ἐσπέραν ἔτι, ἡ ἀτμόσφαιρα τῶν Ἀθηνῶν ὁμοιάζει πρὸς ἀτμόσφαιραν θερμοκηπίου, καὶ ὅτι ὅπως ἀναπνεύσῃ τις δεόν νὰ ἐξέλθῃ αὐτῆς. Ἡ θαλάσσια αὖρα εἶνε λίαν εὐάρεστος ἐν Νέῳ Φαλήρῳ, ἂν δὲ κατωρθοῦτο ἡ ἀποξήρανσις γωνίας τινὸς ἔλους, ὅπερ ὡς λέγεται, ἐκπέμπει ἐνίοτε νοσηρὰς ἀναθυμιάσεις, ἡ ἐνδοξος αὕτη παραλία ἐξ ἧς φαίνονται τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος, τὰ ὄρη τῆς Κορίνθου, ἡ Ἀκρόπολις, ὅπου ἡ θάλασσα τοῦ Αἰγέως εἶνε τοσοῦτον διαυγής καὶ ὁ ἀήρ τοσοῦτον διαφανής, θὰ ἔβλεπε πολλαπλασιαζομένας τὰς ἐξοχικὰς οἰκίας, καὶ θὰ συνεκράτει πολλοὺς τῶν πλουσίων Ἀθηναίων οἵτινες ἀποδιδράσκουσι τῆς Ἑλλάδος ἅμα τῇ ἐπισκῆψει τοῦ Ἰουνίου.

Τὸ παλαιὸν Φάληρον, ἐν τῇ ἀντιθέτῳ ἄκρῃ τοῦ ὄρμου κείμενον εἶνε ὅλως διάφορον τὴν θέαν.

Ἡ ἀκτὴ καλύπτεται ὑπὸ μαύρων βράχων, τὸ ἔδαφος εἶνε ἀνώμαλον, πλῆρες σχοίων καὶ μυρικῶν. Τρεῖς ἢ τέσσαρες ἐρασταὶ τῆς ἀγρίας φύσεως ἀνήγειραν οἰκίας παραδόξους τὴν ἀρχιτεκτονικὴν. Ἀρὰ γε διότι δὲν εὕρισκω πλῆθος ἢ θόρυβον; ἀρὰ γε ἐξ αἰτίας τῶν σκοπέλων, τῶν ἀκρωτηρίων, τῶν κολπίσκων του, τῶν ἄντρων του, καθ' ὧν καταφέρονται τὰ κύματά του; Ἄγνοῶ, ἀλλὰ προτιμῶ τὸ Παλαιὸν Φάληρον τοῦ θορυβώδους γείτονός του. Αὐτόθι μοι ἀρέσκει κατ' ἐξοχὴν νὰ περιπατῶ· ἔχω τὰ προσφιλῆ μου καταφύγια παρὰ τὴν θάλασσαν, ὑπὸ τοὺς βράχους. Προφυλαττόμενος ἀπὸ τοῦ ἀνέμου ἐν ταῖς κοιλότησι τῆς ἀκτῆς, ἐν τῇ σκιᾷ τῶν ὀδοντωτῶν κορυφῶν των, διέρχομαι εὐτυχισταὶς ὥρας καθήμενος ἐπὶ τῶν μαύρων πετρῶν ἢ ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς ἄμμου· μένω ἐκεῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσηλωμένους ἔχων ἐπὶ τῆς μεγάλης κυανῆς ἐκτάσεως, τῆς διαστίζομένης ὑπὸ κινουμένων σπινθέρων ὅταν εἶνε γαλήνη, ἢ θαυμάζων τὰς πτυχὰς τῶν κυμάτων ὧν αἱ πράσιναί καμπύλαι πληροῦνται διαυγῶν λάμψεων. Μακρὰν διακρίνονται λευκὰ ἱστία, ὁ καπνὸς τῶν ἀτμοπλοίων, ἡ φωταυγὴς ἐκτασις. Αἱ Νηρηίδες τῆς Μάγλης παίζουσι μὲ κοινούς χάλικας· ἀλλ' αἱ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἀπαξιῶσι τὰς ὑποφαίους ταύτας πέτρας. Τὰ κύματά των κυλίουσι χάλικας μαρμάρου. Συνέλεξα λίθους τινὰς ῥοδόχρους, λευκοὺς, πρασίνοὺς, ἰώδεις ἐκ τῆς θαλασσίας ταύτης πυξίδος, κατεσκεύασα δὲ δι' αὐτῶν κοσμηματοθήκην. Πλὴν τούτων ὑπάρχουσι ἄντρα, ἅπερ φαίνονται προωρισμένα ὅπως ἐν αὐτοῖς λούωνται αἱ νύμφαι· βαθύτατα, εἰς τὸ λάμπον ὕδωρ διακρίνονται βράχοι ὑποβρύχιοι, λεπτὴ ἄμμος, δάση φυκῶν. Τὸ αἰγλῆεν ἄπειρον τοῦ οὐρανοῦ ἐκτείνεται ἐπὶ τοῦ βαθυκυάνου τῆς θαλάσσης μετὰ τινος θείας ἡρεμίας. Ὁ ἀήρ καταχέει χειμάρρους φωτὸς ἐπὶ τῆς βραχώδους ἀκτῆς, ἐνθα ἐν τοῖς κύμασι φρίσσουν χρυσαὶ ἀκτινοβολίαι, καὶ ἀόριστοι ὑπαύγειαι σβέννυνται ἐν τῇ ὁρίζοντι.

Ἡ ἐν τῇ ψυχῇ ὑπολειπομένη ἐντύπωσις, ἐπὶ τῆς γυμνῆς καὶ ἀγρίας ἐκείνης ἀκτῆς δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὴν μελαγχολίαν ἣν ἐμπνεοῦσιν αἱ δύο βόρειαι ἡμῶν θάλασσαι. Οὐδέποτε τὰ ὕδατα, καὶ κατ' αὐτὰς τὰς χειμερινὰς τρικυμίας, ἔχουσι τὸ τραχὺ ἐκεῖνο πράσινον χρῶμα ἢ τὸ ἀμμώδες κίτρινον τὸ θολούμενον ὑπ' ἀφροῦ. Δὲν ἀνευρίσκω τοὺς ἀπέλπιδας στεναγμούς τοῦ Ὀκεανοῦ. Ἀκούω πάντοτε ἡδεῖάν τινα ἁρμονίαν ἐν τῇ ὀργῇ τῶν κυμάτων, καὶ ὅταν ὁ ἀφρὸς αὐτῶν ἐφορμᾷ ἐπὶ τῶν μαύρων βράχων ὁ ψιθύρος των βαυκαλᾷ τὸ πνεῦμά μου χωρὶς νὰ ἐμποιῇ αὐτῷ θλίψιν. Ὅταν ὁ σάλος καταρρηγνύηται εἰς ὄγκους χρυσομένους ὑπὸ τοῦ ἡλίου, αἱ κυματώσεις αὐτοῦ ἀναμέλπουσι, νομίζεις, ποίημα. Χρυσὴ αἴγλη καταυ-

γάζει τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης παρέχουσα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ὀπτασίαν ἄλυστον, φλογερὰν καὶ φαιδράν. Ἐντονον αἰσθημα ζωῆς ἐνυπάρχει ἐν τῇ περιλαμπεῖ ἐκείνῃ μεγαλοπρεπείᾳ. Τὸ Παλαιὸν Φάληρον μοὶ παρέχει, ὅταν εἶμαι τεθλιμμένος, παρηγορίαν. Μὲ καταλαμβάνει ἐνταῦθα αἰσθημὰ τι γαλήνης ὅπερ ἐν ἄλλῃ σειρᾷ ἰδεῶν μοὶ ἐμπνέει ὁ Παρθενῶν. Ὅσον κεκοπιακῶς καὶ ἂν εἶμαι ἐκ τῆς μηδαμινότητός μου, οἰαδιδήποτε καὶ ἂν εἶνε αἱ κυριεύουσαί με ἐν ταῖς ὀδυνηραῖς στιγμαῖς ἀποθαρρύνσεις, ἐν αἷς στιγμαῖς ἀμφιβάλλομεν περὶ ἡμῶν αὐτῶν, περὶ τῶν φιλοδοξιῶν μας, καὶ περὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἀρετῶν μας, ἡ ἄρρητος ἀκτινοβολία τῆς φύσεως μὲ καταπλημμυρεῖ καὶ μὲ φωτίζει. Αἱ φλόγες τοῦ ἀρχαίου Ἀπόλλωνος, διαχέομεναι διὰ τῶν κυμάτων καὶ κυλινδούμεναι ἐντῷ ἀπεράντῳ κυανῷ διαστήματι, ζωογονοῦσι τὴν δραστηριότητά μου καὶ τὰς ἐλπίδας καὶ ἀναπνέων τὰς ἀερίας πνοὰς τῆς αἰωνίας νεότητος αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν ἀνηθῶντα.

Πολλάκις, ἀπολείπων τὴν θάλασσαν, ζητῶ τὴν σκιάν καὶ τὰ ὑπὸ τὰ δένδρα κεκρυμμένα κρησφύγετα, τὰς ἀγροτικὰς ἐρημίας ἅς διαρρέει τὸ στενὸν ρεῖθρον τοῦ Κηφισοῦ, διὰ τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν κήπων. Ἡ Ἀττικὴ εἶνε ξηρὰ καὶ ἄγονος, ἐκ τούτου δὲ πλείοτερον μοὶ ἀρέσκουσιν αἱ σπάνιαι συστάδες τῶν συκαμινῶν καὶ τῶν ῥοδοδαφνῶν, ὧν ὑπέρκεινται ἀργυρόχροι λόχμαι αἰγείρων τῆς Ἰταλίας, τὰ ἄλση ἐκείνα ἐν οἷς ζωηρῶς ἐκφαίνονται ποῦ καὶ που τὰ ἐρυθρὰ ἄνθη τῶν ροιῶν, ὅπου αἱ συκαὶ ἐκτείνουσι τοὺς μεγάλους κλάδους τῶν κεκαλυμμένους ὑπὸ φύλλων ὀδοντωτῶν, ὅπου ὑψοῦται τὸ παχύχουν βελῶδον καὶ τὸ ὀξὺ βέλος τῶν μαύρων σμιλάκων. Ἀγαπῶ πρὸ πάντων τὸ δάσος τῶν ἐλαιῶν ὃ ἐλαιῶν οὗτος ἦτο τὸ πάλαι τὸ ἱερὸν ἄλσος, τὸ μυστηριώδες ἄδυτον τῶν Εὐμενίδων. Ὁ Οἰδίπους ἀπέθανεν ὑπὸ τοὺς θόλους τοῦ ὀρίστός τις τρόμος ἐκπέμπεται εἰσέτι ἐκ τοῦ βάθους αὐτοῦ. Τὸ δάσος ἐν τούτοις δὲν ἔχει τὴν σκυθρωπὴν θέαν καὶ τὸ πρᾶσινον σκότος τῶν δασῶν τῆς Δύσεως καὶ τοῦ Βορρᾶ. Αἱ ἐλαῖαι εἰσι τεταγμέναι ἐνίοτε στοιχηδόν, καὶ ἀπέχουσι πάντοτε ἀλλήλων ἡδὺ φῶς κυκλοφορεῖ ὑπὸ τὸ ὥχρον τῶν φύλλωμα, καὶ κατέρχεται ἐπὶ ἀγόνου χέρσου, ἢ τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν ἀμπέλων. Ἡ εὐρεῖα ἐξαίθρα εἶνε πλήρης σκιᾶς καὶ ἀκτίνων, αἵτινες μακρὰν συγχέονται εἰς φαιὸν τι σύνολον. Χαιρετίζομεν εὐσεβάστως τὰς σοβαρὰς ταύτας γραῦς· πολλὰ αὐτῶν ἔζησαν πολλοὺς αἰῶνας, τινὲς δὲ καὶ ὑπὲρ τὰ χλιαρὰ ἔτη. Αἱ νεώτεραι εἶδον τρεῖς ἢ τέσσαρας γενεὰς ἀνθρώπων εἰς τὴν ῥίζαν τῶν. Οὕτω φανταζόμεθα τὰ μυστικὰ καταφύγια τῶν εὐτυχῶν ψυχῶν ἐν τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλασίοις. Ὁ Οὐεργί-

λιος ὑπὸ τοιαῦτα φυλλώματα ἔθηκε τὰ ῥάσμα-τα ἄτινα ἐπισκέπτεται ὁ Αἰνείας. Ὁ Φενελὼν διείδεν αὐτὰ ἐν τῷ Τηλεμάχῳ. Ἡ Διδώ, ἐμπλεὺς ἀγανακτήσεως ἐξηφανίσθη ὑπὸ τοὺς ἱεροὺς ἐκείνους κλάδους. Ὁ Ἀρκήσιος, ὁ πατήρ τοῦ Λαέρτου, περιεπάτει ἐν τῇ σκιαυγείᾳ τοιούτου φυλλώματος. Ὅταν φαντάζωμαι τὴν νυκτίαν μοναξίαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν συνεστραμμένων, τῶν ὀζωδῶν τούτων ἐλαιῶν, προσλαμβάνουσιν τὸν φανταστικὰ σχήματα καὶ διασταυρουσιν τοὺς ἰδιοτρόπους κλάδους τῶν, ὄνειρο-πολῶ τὸ δάσος τῶν χρόνων καθ' ὃ ὁ Θησεύς τοῦ Σαίκοσπῃρ ἦτο δοῦς τῶν Ἀθηνῶν μοὶ φαίνεται ὅτι βλέπω τοὺς ἐραστὰς καὶ τὰς νύμφας τοῦ Ὀρείρου Θερινῆς Νυκτὸς πλανωμένους εἰς τὸν σκιερὸν ἐκείνον χώρον, ὑπνοῦντας παρὰ τὴν ῥίζαν τῶν παραμειορφωμένων ἐκείνων κολοσσῶν, τῶν ἐξαισιῶν ὑπὸ τὴν μαγικὴν λάμψιν τῶν ἄστρον.

Πολλαχῶς τοῦ παραδόξου δάσους ἀναθρώσκουσι, περικυκλούμενα καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ καλυπτόμενα ὑπὸ τοῦ θόλου τῶν κινουμένων φύλλων, ὅθεν καταπίπτουσιν αἱ χρυσαῖ σταγόνες τοῦ ἡλίου, μικρὰ παρεκκλήσια, τινὰ μὲν ἡρειπωμένα, ὑψοῦντα ἄστέγους τοὺς τέσσαρας τοίχους καὶ τὰ λείψανα τῆς καταρρευσάσης ἀψίδος τῶν, τὰ ἄλλα νεώτερα, κεχρωματισμένα διὰ ταινιῶν ἐρυθροῦ καὶ κιτρίνου χρώματος ἀλληλοδιαδόχως ὑπερτεθειμένων, ἐν τῷ βάθει τῶν ὁποίων λάμπει ἡ ἱερὰ κανδήλα, ἀκίνητος ὡς ἀπομεμακρυσμένον ἄστρον. Παρ' αὐτὰ, σκιὰς ἀποτελουμένη ὑπὸ τεσσάρων πασσάλων, κεκαλυμμένη δὲ ὑπὸ ξηρῶν χόρτων σκιαζει ἀπὸ τοῦ θάλπου τῆς ἡμέρας ποιμένας φουστανελλοφόρους, χωρικοὺς καὶ τοὺς ὄνους αὐτῶν φέροντας φρύγανξ, ἢ ὑψηλὸν φόρτωμα θύμου καὶ ἀγρίων χόρτων. Ξανθότριχες τινες ἀγέλαδες, διεσπαρμέναι τῇδε κακεῖσε, τρώγουσι τὰ ἄχυρα τῶν θεισθέντων ἀγρῶν. Ἐν μικρᾷ χαράδρᾳ, κρυπτόμενον ὑπὸ ἡντισμένων σχολύμων ἢ μυρικῶν μικρὸν ῥυάκιον ῥέει ἐπὶ κοίτης ἐκ λευκῶν λίθων εἶνε συνέχεια τοῦ Κηφισοῦ, οὗ ἐστράφη ὁ ῥοὺς ὅπως δροσίση ἐπιμόχθως τὸ διψαλέον ἔδαφος, ὅπερ πλημμυρεῖ ἐνίοτε τὸν χειμῶνα, ἀλλ' εἰς τὸ ὅποιον τὸ θέρος διανέμει σπάνιον νῆμα. Τὸ δυστυχὲς ῥυάκιον ἀπὸ τοῦ Πεντελικοῦ χωρεῖ μέχρι τοῦ Φαλήρου συναντᾶται πανταχῶς, ἔρπον διὰ τῆς πεδιάδος, διαρπαζόμενον ἀπαύστως κατὰ τὴν διάβασίν του, διαιρούμενον εἰς στενὰ αὐλάκια, εὐεργετικὸν τῇ ἀπεξηραμένη πεδιάδι, ἀλλὰ συμπαράσφον ἐν τῷ ὀλίγῳ ὕδατι τοῦ χάλικας καὶ ἄμμου. Ἐν τούτοις ποῦ καὶ που αἱ ὄχθαι αὐτοῦ εὐρύνονται μέχρι τριῶν ἢ τεσσάρων μέτρων, ἀλλὰ τότε μειοῦται κατὰ τὸ βάθος ὅσον αὐξάνει κατὰ τὸ πλάτος. Τὸ ταχύρουν καὶ διαυγὲς ὕδωρ αὐτοῦ ἔχει βάθος εἴκοσιν

ἡ τριάκοντα ὑφεκατομέτρων· οἱ βάτραχοι τοῦ Ἀριστοφάνους ἐκπέμπουσιν ἀφθόνως τὸ κλασικὸν κολᾶς αὐτῶν. Ἐκτὸς τοῦ δάσους, παρὰ τὴν Κολοκυνθοῦν, τὸν ἀρχαῖον Κολωνὸν τοῦ Σοφοκλέους, χάριεσσα λεωφόρος παρακολουθεῖ τοὺς ἐλιγμούς του· τὰ δένδρα κήπων τινῶν, οἱ ὑψηλοὶ κάλαμοι, οἵτινες ἐνθυμίζουσι τὸν Πᾶνα καὶ τὴν Σύριγγα, πολλὰ ὥραϊα λόχμαι αἰγείρων, συστάδες ἀλοῶν, ῥοδοδαφνῶν καὶ συκαμινεῶν, εἰσὶ παρατεταγμέναι κατὰ μῆκος τῶν ἐπιχαρίτων ἐλιγμῶν τοῦ ποταμίου. Παλαιὰ λιθινὴ γέφυρα κατέρρευσε ἐν τῷ ὕδωρ, ὅπερ παίζει περὶ τοὺς λίθους· ἐπετέθησαν ἐκεῖ σανίδες τινές, δι' ὧν διαπεριαικίζονται οἱ χωρικοὶ ἀπὸ τῆς μιάς ὁχθῆς εἰς τὴν ἑτέραν, ἀλλ' εὐκόλως διέρχονται αὐτὸ διὰ γυμνῶν ποδῶν. Ὀλίγῳ πορρωτέρω τὰ δένδρα πολλαπλασιάζονται καὶ ὁ Κηφισὸς εὐρύνεται ὑπὸ τὴν σκιάν αὐτῶν. Ἀγροτικὰ καφενεῖα ἐγκαθιδρύθησαν ἐν τῇ ὁάσει· ἐκείνη ἀποτελεῖται χλοάζον νησίδριον ὅπου ἀκούονται ψιθυρίζοντα τὰ πυκνὰ φυλλώματα· κλίνουσιν εἰς τὸ διαυγὲς ὕδωρ τοῦ ῥυακίου, ὅπερ ἀντανακλᾷ αὐτὰ καὶ πρὸς στιγμὴν διαβλέπει τις τὴν δροσερὰν ὀπτασίαν τοπίου.

Ἄν θέλῃ τις καὶ πάλιν νὰ εὕρῃ σκιάν, πρέπει νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω, διὰ τῶν ὁδῶν, τούτεστι διὰ νεφῶν κόνεως. Ἀλλὰ προσθέτω ἐν σπουδῇ ὅτι εὐχερῶς συνεθίζεται ἡ κόνις τῆς χώρας ταύτης. Κατήντησα ἐν τέλει νὰ μὴ ἐννοῶ αὐτήν, πλὴν μόνον ὅτε ἦτο ἀληθῶς πυκνή, τὰς ἡμέρας καθ' ἃς ἔπνεε σφοδρὸς ἄνεμος. Νεᾶνις τις τῶν Ἀθηναίων μὲ διεβεβαίωσεν ὅτι τὰ νέφη ἐκεῖνα ἀπέπνεον *bariliar*· ἄλλη τις, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔλεγεν ἐν μέσῳ δίνης κοινορτοῦ ὅτι ἡ κόνις ἐκείνη δὲν ἦτο τόσον γλυκεῖα ὅσον ἡ τῶν Ἀθηναίων. Ἀναφέρω ταῦτα, ἅτινα ζωγραφοῦσι ζωηρῶς τὸ πάθος τῶν Ἑλλήνων ὑπὲρ τῆς χώρας των· ἐγὼ ἀρκοῦμαι εἰς τὸ νὰ λησμονῶ τὴν κόνιν. Προχωρῶ λοιπὸν ἡρέμα μεθ' ὅλον τὸν ἥλιον καὶ τὸν κοινορτὸν μέχρι τῆς κοιλάδος τοῦ Χαλανδρίου, τοῦ γενεθλίου τόπου τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὅπου συναντῶ δασύλλια πευκῶν, ὠραιστάτων λευκῶν, καὶ βραχίονά τινα τοῦ Κηφισοῦ, ῥέοντα μετριοφρόνως διὰ μέσου καλάρμων. Διῆλθον, ὅπως μεταβῶ, διὰ τῶν Ἀμπελοκήπων, ὅπου ἐγεννήθη ὁ Σωκράτης, καὶ ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς κοιλάδος, τὸ πνεῦμά μου τρέχει εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην, ὅστις ἐβάδισεν ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν δένδρων ἐκείνων καὶ ἀνερριχήθη τὰ πλευρά τῆς χαράδρας. Εἶμαι σχεδὸν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Πεντελικοῦ, ὅπερ ἀνυψοῖ — ὅμοιον πρὸν Θεὸν — τὸ μεγαλοπρεπές του μέτωπον· δάση περιζωννύουσι τὴν βάσιν του, καὶ αἱ ἐξοχαὶ τοῦ κώνου αὐτοῦ διακυγάζουσιν εἰς τὸν ἥλιον. Εἰς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων, ἀνακεικλιμένος ἐπὶ τοῦ εὐώδους θύμου, ἀκούω τὸν ψι-

θυρον τοῦ ὕδατος, ἡ δὲ φρικίασις τῶν φύλλων ὁμοιάζει πρὸς τὸ κρότον καταρράκτου. Οἱ κάτοικοι τοῦ Χαλανδρίου μὲ γνωρίζουσι, τὰ δὲ παιδία μοὶ ἀναπέμπουσι τὰ φαιδρά των ζήτω, ὅτε ἡ ἄμαξά μου ἐπιφαίνεται εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου. Σταματῶ ἐν τῇ πλατείᾳ ὅπου ἐγείρεται ἡ ἐκκλησία, καινουργής, κατὰ χάριεντα βυζαντινὸν ῥυθμόν· οἱ φουστανελλοφοροῦντες χωρικοὶ καθήμενοι μὲ παρατηροῦσι μετ' εὐμενείας. Εἰσδύω ἀνὰ μέσον δύο τοίχων ἐκ πηλοῦ φρασσόντων τοὺς ἀγρούς καὶ κατέρχομαι ταχέως πρὸς τὸ δάσος καὶ πρὸς τὸν Κηφισόν. Συναντῶ ἐκεῖ παιδία βόσκοντα αἰγας ἢ κοράσια τρέχοντα γυμνόποδα εἰς ἀνωφερεῖς ἀτραπούς· μένω ἐπὶ πολὺ πληρῶν τοὺς πνεύμονάς μου δρόσου καὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου πρασινάδας, εἴτα δ' ἀπέρχομαι ὅταν ὁ ἥλιος κλίνη πρὸς τὸν Κιθαिरῶνα, ἀκτινοβολοῦντα ὑπὸ τὸν ῥοδόχρουν οὐρανόν.

Α.

("Ἐπεται τὸ τέλος.")

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν κίσθανθῃς ὅτι ἀπεσπάρθῃς τεμάχιον ἀπὸ τοῦ στέμματος τῆς ἀτομικῆς σου ἀνθρωπίνης ἀξίας, φύγε μακρὰν τοῦ ἀφαιρέσαντος τὸ τεμάχιον ἄνευ μίσους καὶ περιφρονήσεως. Ὁ φέρων ἐν τῇ ψυχῇ του μῖσος καὶ περιφρόνησιν ἔχει βαρεῖαν καρδίαν καὶ δὲν δύναται ν' ἀναπνεύσῃ ἐλευθέρως.

Ὅμοιάζομεν πάντες πρὸς καθεῖρκτους. καταδεδικασμένους εἰς τὴν ἐσχάτην ποινήν, οἵτινες διασκεδάζουσι προσωρινῶς ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς εἰρκτῆς, μέχρις οὗ ἔλθωσι νὰ παραλάβωσιν αὐτούς.

Ἐὰν ἐδιδάχθῃς καλῶς γράμματα, ὠφελεῖσαι σὺ ὁ ἴδιος. Ἐὰν ἐδιδάχθῃς καλὴν ἀνατροφὴν, ὠφελοῦνται οἱ περὶ σέ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Περὶ τῆς νοημοσύνης τῶν πιθήκων πολλὰ ἔχουσι γραφῇ μέχρι τοῦδε. Ἀλλὰ τὸ παραδοξότερον βεβαίως περὶ τούτων εἶνε τὸ ἀναφερόμενον ὑπὸ τῆς «Ἐμπορικῆς ἐφημερίδος» τοῦ Πρίου Ἰανναίρου. Αὕτη διηγείται ὅτι ἐν τινὶ κτήματι ἐν Βραζιλίᾳ, ἐν ᾧ ἐφυτεύθη κάνναβις, προσελήφθησαν ἑπτὰ πιθήκοι πρὸς θερισμὸν αὐτοῦ, καὶ ὅτι οἱ πιθήκοι οὗτοι ἐκτελοῦσι κάλλιστα τὴν ἐργασίαν των.

Τοιαύτας εἰδήσεις μόνον ἡ ὑπερωκεάνειος ἡπειρος συνεθίζει ν' ἀποστέλλῃ εἰς τὴν Εὐρώπην.